

Predicting the job satisfaction from values among faculty members of university

Mortaza Raei Dehaghi, Ph.D.

Islamic Azad University, Mobarakeh Branch

Manouchehr Kamkar, Ph.D.

Islamic Azad University, Khorasan Branch, Isfahan

Saeid Landaran Esfahani, M.A.

Islamic Azad University, Mobarakeh Branch

Mahan Salasel, M.A.

Islamic Azad University, Khorasan Branch, Isfahan

Abstract

The aim of this study was to predict job satisfaction from values among faculty members (Among 4 th region). In order to reach the goals of the research, 328 participants (Male and Female) were selected with stratified method. The data was gathered with utilization of two scales: standard scale of values (Allport et al, 1970) job satisfaction questionnaire (Smith et al, 1969). The result of multivariate Regression showed that religious positively ($P<0.05$) and social values negatively ($P<0.01$) could predict satisfaction from work-itself subscale. Also religiouse and aesthetics values ($P<0.01$) could predict pay satisfaction. The religiouse values had the enough power to prediction of supervision satisfaction. Coworkers satisfaction, also, was predicted by theoretical ($P<0.05$) and aesthetics values ($P<0.01$).

Keywords: job satisfaction, values, faculty members of universities

پیش‌بینی رضایت شغلی از طریق ارزش‌ها در اعضاي هیأت علمي دانشگاه*

مرتضی راعی دهقی
دانشگاه آزاد اسلامی مبارکه

منوچهر کامکار

دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان، اصفهان

سعید لندران اصفهانی

دانشگاه آزاد اسلامی مبارکه

ماهان سلاسل

کارشناس ارشد دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان، اصفهان

چکیده

این پژوهش با هدف پیش‌بینی رضایت شغلی براساس ارزش‌های اعضاي هیأت علمي دانشگاه آزاد اسلامی آغاز شد. روش پژوهش همبستگي و جامعه آماري اعضاي هیأت علمي واحدهای منطقه چهار دانشگاه آزاد اسلامي بود که از میان آنها ۳۲۸ نفر از طریق نمونه گیری طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزارهای سنجش پرسشنامه ارزش‌ها (آلپورت و همکاران، ۱۹۷۰) و پرسشنامه رضایت شغلی (اسمیت و همکاران، ۱۹۶۹) بود و داده‌ها از طریق ضربه همبستگي پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه (روش همزمان) تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد از بین ارزش‌های ترجیحی، ارزش‌های مذهبی ($P<0.05$) و ارزش‌های اجتماعی ($P<0.01$) رضایت از ماهیت کار را، ارزش‌های مذهبی و ارزش‌های هنری ($P<0.01$) رضایت از دستمزد را، ارزش‌های مذهبی، رضایت از ترفیع و سرپرست را از $(P<0.05)$ و ارزش‌های هنری ($P<0.01$) و ارزش‌های نظری ($P<0.05$) نیز رضایت از همکاران را پیش‌بینی می‌کنند. واژه‌های کلیدی: رضایت شغلی، ارزش‌ها، اعضاي هیأت علمي دانشگاهها.

* بودجه لازم برای اجرای این طرح از دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه تأمین شده است.

** نویسنده مسؤول؛ اصفهان، خوراسگان، خیابان جی شرقی، بلوار ارغوانیه، بلوار دانشگاه، دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان، دانشکده روان‌شناسی و

علوم تربیتی، گروه روان‌شناسی صنعتی و سازمانی. پست الکترونیک (رایانame): mkamkar@khusif.ac.ir

مقدمه

طبقه‌بندی دو مقوله‌ای ارزش‌ها را ارائه کرده است. از دید وی ارزش‌های نهایی^۸ نشان‌دهنده اهدافی هستند که افراد تمايل دارند، در دوره حیات خود به آنها دست یابند. در ارزش‌های نهایی هجده ارزش نظری لذت، پیشرفت، رستگاری و پیروزی قرار می‌گیرند. در طبقه دوم، وی ارزش‌های ابزاری^۹ را مطرح می‌کند. ارزش‌های ابزاری ارزش‌های مرتبط با ابزار و وسایل دستیابی به اهداف هستند و شامل هجده ارزش نظری مفید بودن، مستقل بودن و تخیلی بودن است (راکیچ، ۱۹۷۳) طبقه‌بندی دیگری از ارزش‌های انسانی را آپورت، ورنون و لیندزی^{۱۰} (۱۹۷۰) ارائه کردند. اسپرانگر^{۱۱} (۱۹۲۸) در اثر خود انواع آدمی،^{۱۲} شش ارزش را در انسان‌ها، شامل ارزش‌های نظری^{۱۳}، اقتصادی^{۱۴}، هنری^{۱۵}، اجتماعی^{۱۶}، سیاسی^{۱۷} و مذهبی^{۱۸}، مطرح کرد. آپورت و همکاران (۱۹۷۰) با الهام از اسپرانگر، مقیاس ارزش‌ها^{۱۹} را ارائه دادند که ارزش‌های افراد را که در این ۶ طبقه مطرح شده مورد سنجش قرار می‌داد. از دیدگاه آپورت و ورنون و لیندزی (۱۹۷۰) افرادی که دارای ارزش مذهبی هستند، به یگانگی در عالم خلقت توجه دارند. صاحبان ارزش‌های اقتصادی بر مفید بودن از طریق روش منطقی تأکید دارند و جنبه‌های اقتصادی امور برای آنان بسیار مهم است. افرادی که دارای ارزش‌های نظری بالایی هستند، به مسئله کشف حقیقت (از طریق منطقی) اهمیت می‌دهند و افراد دارای ارزش‌های سیاسی به کسب قدرت و اعمال نفوذ توجه زیادی دارند. کسانی که دارای ارزش‌های هنری هستند به تمرکز مناسب و موزون بودن امور علاقه‌مندند و همچنین به تمرکز بر بی‌طرف بودن و انجام عادلانه کارها حساس هستند و در نهایت افرادی که ارزش‌های اجتماعی برایشان مهم است به عشق ورزیدن به مردم و خانواده اهمیت بیشتری می‌دهند (آپورت، ورنون و لیندزی، ۱۹۷۰). در این پژوهش طبقه‌بندی آپورت، ورنون و لیندزی (۱۹۷۰) محور بررسی قرار گرفته است. بنابر آنچه در حوزه ارزش‌ها بیان گردید، می‌توان گفت که ارزش‌ها به واسطه اهمیتی که دارند با رفتارهای مشهود و غیرمشهود انسان‌ها ارتباط پیدا می‌کنند. یکی از پدیده‌هایی که

اعضای هیأت علمی دانشگاهها نقش بسیار مهمی در تربیت نیروی فعال و متخصص کشور دارند. به همین دلیل کیفیت کاری و رضایت شغلی آنها متغیرهایی هستند که باید مورد توجه قرار گیرد. از طرف دیگر برای مدیریت کارآمد نیروی انسانی، توجه به ارزش‌های کارکنان از ارکان مهمی است که با شناسایی و تأمین آنها می‌توان رضایت شغلی و متعاقب آن کیفیت و تولید خدمات را بالا برد (رایبنز، ۱۳۷۷). هرچند در یک شغل اغلب بین عالیق، استعدادها، ارزش‌ها و فرصت‌ها سازگاری وجود دارد، اما به نظر می‌رسد، ارزش‌های افراد در برنامه‌ریزی و انتخاب شغل مهمتر از عالیق آنها باشد (صانعی، ۱۳۵۴).

دیدگاه روان‌شناسان درباره مفهوم ارزش با دیدگاه اقتصاددانان و جامعه‌شناسان تا اندازه‌ای متفاوت است. از دید روان‌شناسختی، نظام ارزشی نگرش‌های افراد را پی‌ریزی، سازماندهی و پیش‌بینی می‌کند (ایگلی و چایکن، ۱۹۹۳). از این دیدگاه ارزش‌ها^۲، حالت ذهنی دوست داشتن و تنفر را نشان می‌دهند (مانستد و هوستون، ۱۹۹۵) و بر اثر تجارب اتفاقی به وجود نمی‌آیند، بلکه بیانگر صفات شخصیتی افراد هستند (شریفی، ۱۳۷۲). همچنین ارزش‌ها، ملاکی برای آرزوها محسوب می‌شوند و حتی بخشی از صفات اصلی شخصیت به شمار می‌آیند. به همین دلیل کیفیت زندگی و چگونگی رفتار و تعامل ما با دیگران، به طور مستقیم متأثر از نظام ارزش‌ها و اصول اخلاقی است که بدان پاییندیم (خلیفه، ۱۳۷۸). ارزش‌ها تحت تأثیر عوامل مختلف فرهنگی، عقیدتی، اقتصادی، سیاسی، علمی و طبقات اجتماعی شکل می‌گیرند. البته عوامل دیگری نظیر یادگیری (شووارتز، ۱۹۹۴)، عوامل تاریخی، نوع تعلیم و تربیت، خانواده، سن، زمان، مکان و نقش‌های فردی انسان‌ها نیز در شکل گیری آنها بی‌تأثیر نیستند، اما به نظر می‌رسد تعیین‌کننده نهایی ارزش‌ها، فرهنگ جامعه و اعتقادات فرهنگی باشد (اسمیت و شوارتز، ۱۹۹۷).

در گذر زمان، بسیاری از نظریه‌پردازان سعی کردند ارزش‌ها را طبقه‌بندی کنند. برای نمونه راکیچ^۷ (۱۹۷۳) در یک

1. Rubbinze

3. values

5. schwartz

7. Rokeach

9. instrumental values

11. Spranger

13. theoritical

15. aesthetics

17. political

19. Scale of Values (SOV)

2. Eagly & Chiken .

4. Mansted & Howstone

6. Smith & Schwartz

8. terminal values

10. Allport, Vernon, Lindzy

12. types of man

14. economical

16. social

18. religious

وجود نداشته باشد، رضایت افزایش می‌یابد، ولی اگر شخص کمتر از آن چیزی را که انتظار دارد، به دست آورد، احساس نارضایتی می‌کند (فلدمان و آنولد، ۱۹۸۵). از اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ نیز نظریه‌های تناسب فرد – سازمان^۱، به شکل‌های مختلفی سعی کردند تا ارتباط بین ارزش‌ها و رضایت شغلی را تبیین کنند (مگ لینو، راوین و راوین و ادکینز، ۱۹۸۹؛ اوریلی، چاتمن و کالدول، ۱۹۹۱؛ باکس و راسل و پرایس، ۱۹۹۱؛ هریس و مس‌هولدر، ۱۹۹۶؛ جاج و کابل، ۱۹۹۷). براساس فراتحلیلی^۲ که ورکور، بیر و واکن^۳ (۲۰۰۳) انجام دادند، مشخص گردید که هر چند ویژگی‌های فردی متعددی نظیر (ارزش‌ها، اهداف و ویژگی‌های شخصیتی) در ایجاد رضایت شغلی و سازگاری با شرایط سازمان مؤثر است، ولی به نظر می‌رسد یکی از مهمترین عوامل مشترک در این زمینه ارزش‌ها باشند. در واقع وقتی نیازهای افراد تأمین شود و انسان‌ها بتوانند به اهداف و ارزش‌های خود نزدیکتر شوند، در آنها رضایت ایجاد می‌شود (کریستوف^۴، ۱۹۹۶). پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهند که هماهنگی بین ارزش‌های فردی و ارزش‌های شغلی در محیط کاری می‌تواند به عنوان عاملی انگیزه‌بخش به عملکرد و موفقیت شغلی بالاتر (پولولی، وین و میچل^۵، ۲۰۰۳؛ رایت و بیسلی^۶، ۲۰۰۴)، افزایش رضایت شغلی (جورج و جونز، ۲۰۰۹، ادواردز و کابل، ۲۰۰۹؛ اسکالولیک^۷ و اسکالولیک، ۱۹۹۶، کاهش ترک خدمت (لی و میچل^۸، ۱۹۹۴)، افزایش عملکرد شغلی و کاهش فرسودگی (لیتر، فرانک و متھسنون^۹، ۲۰۰۹) و افزایش خلق مثبت (عوم، کارانیکاس-والکر، پروسیا و گریفیث^{۱۰}، ۱۹۹۲) منجر شود. به طور اختصاصی‌تر برخی پژوهش‌ها گویای آن است که ارزش‌های اقتصادی در مواردی ممکن است بیشتر از سایر ارزش‌ها پیش‌بینی کننده رضایت شغلی باشند (کورهان، الفن‌بین و گیلدو夫^{۱۱}، ۲۰۰۹) و به طور

با ارزش‌ها ارتباط دارد رضایت شغلی^۱ است (مگ لینو، راوین و ادکینز^۲، ۱۹۸۹؛ باکس، آدمن و دانن^۳، ۱۹۹۱). رضایت شغلی در حوزه‌ای وسیع تر تحت عنوان نگرش‌های شغلی^۴ که ترکیبی از رضایت شغلی، دلبستگی شغلی و تعهد سازمانی است، مطرح شده (بروک، راسل و پرایس^۵، ۱۹۸۸؛ هیولین^۶، ۱۹۹۱؛ متیو و فار^۷، ۱۹۹۱) و احساسی است که افراد نسبت به شغل خود دارند. هنگامی که می‌گوییم فردی دارای رضایت شغلی بالایی است، به این معناست که وی شغل خود را دوست دارد و ارزش زیادی برای آن قابل است (فلدمان و آنولد^۸، ۱۹۸۵). براساس نظریه ارزش لاک^۹ (۱۹۶۸، به نقل از رابینز، ۱۳۷۷)، رضایت شغلی از اهمیتی ناشی می‌شود که پاداش یا دستاوردهای شغل برای افراد دارند. به این معنی که افراد با دستیابی به آنچه برایشان ارزشمند است، به رضایت می‌رسند. بر این اساس هرقدر بین آنچه که افراد آن را ارزشمند می‌دانند و آنچه که از شغل خود به دست می‌آورند شباهت و نزدیکی بیشتری وجود داشته باشد، رضایت افراد بیشتر است. نظریه لاک (۱۹۶۸، به نقل از رابینز، ۱۳۷۷) نشان می‌دهد که اگر ما بدانیم افراد برای نتایج حاصل از کار خود چقدر ارزش قایل اند، می‌توانیم این اطلاعات را برای پیش‌بینی رضایت شغلی آنها به کار بگیریم. برای نمونه اگر در یک سازمان، کارکنان برای استقلال کاری ارزش زیادی قایل باشند، آزادی عمل در انجام وظایف می‌تواند به رضایت شغلی آنان منجر گردد (رابینز، ۱۳۷۷). بررسی‌های به عمل آمده، نشان می‌دهد که این نظریه در بسیاری از موارد قابل تأیید است (رابینز، ۱۳۷۷). اما در نظریه تفاوت^{۱۰} (لاک، ۱۹۸۹، به نقل از رابینز، ۱۳۷۷) معتقد است که رضایت یا نارضایتی شغلی به تفاوتی بستگی دارد، که شخص بین آنچه به دست آورده و آنچه تمایل دارد به دست آورده، احساس می‌کند. برحسب این دیدگاه نیز چنانچه بین ارزش‌های مورد تأکید فرد و دستاوردهایش تفاوت

1. job satisfaction
3. Baxx, Odman, Dunn
5. Brock, Rossel, Praise
7. Metiyo & Far
9. Lock's valance theory
11. person-organization fit
13. Harris, Mossholder
15. meta-analysis
17. Crestoff
19. Royyt, Bissle
21. Edwards, Kabll
23. Lye, Mechel
25. Home, Karanekas, Valker, Proseya, Grifeth

2. Meglino, Ravlin, Adkins
4. job involvement
6. Hiyolin
8. Arnold & Feldman
10. difference theory
12. Urieli, Chatman, Kaldol
14. Jage, Kuble
16. Verguer, Beahr, Wagner
18. Pololy, Veion, Mechel
20. Jorgye, Jonze
22. Skalweke
24. Letter, Frank, Metehsoon
26. Korhan, Alfenbein, Geldof

ابزار سنجش

پرسشنامه سلسه‌مراتب ارزش‌ها؛ برای اندازه‌گیری ارزش‌ها از پرسشنامه‌ای که آپورت و همکاران (۱۹۷۰) با ۴۵ پرسش (۳۰ پرسش در قسمت اول و ۱۵ پرسش در قسمت دوم) تهیه و ارائه کردند، استفاده شد. مقیاس پاسخگویی این پرسشنامه دوگزینه‌ای است، به این صورت که اگر آزمودنی با گزینه الف موافق و با گزینه ب مخالف باشد در مربع الف عدد ۳ و در مربع ب عدد صفر را قرار می‌دهد و در حالت دیگر اگر با جواب الف مخالف و با جواب ب موافق باشد، در مربع ب عدد ۳ و در مربع الف عدد صفر را می‌نویسد. اگر جواب الف را کمی بیشتر از جواب ب ترجیح دهد، در مربع الف عدد ۲ و در مربع ب عدد ۱ را می‌نویسد. در آخرین حالت هم اگر آزمودنی جواب ب را کمی بیشتر از جواب الف ترجیح می‌دهد، در مربع ب عدد ۲ و در مربع الف عدد ۱ را می‌نویسد) و شامل ۶ خرده‌مقیاس به‌نام ارزش‌های مذهبی، هنری، اقتصادی، نظری، سیاسی و اجتماعی است. آنستازی (۱۳۶۱) پایایی^۳ و روایی^۴ این پرسشنامه را مناسب گزارش کرد و بایلز^۵ (۲۰۰۱)، به نقل از نوربala و همکاران، (۱۳۸۶) ضریب پایایی این پرسشنامه را ۰/۸۰ گزارش کرده است. شریفی (۱۳۸۳)، به نقل از نوربala و همکاران، (۱۳۸۶) نیز که نسخه‌ای از این پرسشنامه را در ایران به‌صورت ترجمه شده ارائه کرد، روایی و پایایی آن را مطلوب گزارش کرده است. در این پژوهش روایی و پایایی این پرسشنامه مجدد مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی روایی از روایی محتوا (براساس نظر متخصصان) و برای بررسی پایایی از بازارآزمایی^۶ استفاده شد. ضرایب بازارآزمایی ارزش‌های مذهبی، هنری، اقتصادی، نظری، سیاسی و اجتماعی به ترتیب برابر با ۰/۸۹، ۰/۹۱، ۰/۹۶، ۰/۸۸ و ۰/۹۳ (P<0/۰۱) به‌دست آمد. یک نمونه از سؤالات پرسشنامه به این شرح است؛ «اگر قدرت و امکانات آن را داشتید ترجیح می‌دادید کدام شغل را انتخاب نمایید؟ پاسخ: الف: تاجر ب: سیاستمدار.»

شاخص توصیفی شغل^۷ (JDI): برای اندازه‌گیری رضایت شغلی و بعد آن از شاخص توصیفی شغل استفاده شد که اسمیت، کندال و هالین (۱۹۶۹) با ۷۲ پرسش و مقیاس پاسخگویی پنج درجه‌ای (۱ تا ۵) و پنج خرده‌مقیاس شامل

اختصاصی‌تر نشان داده شده است که تعادل بین اهداف و ارزش‌های فردی با اهداف و ارزش‌های سازمانی برای اعضای هیأت علمی بسیار حیاتی است (پولولی، کرن، کارر، کنراد و نایت، ۲۰۰۹).

در جمع‌بندی پایانی در مورد رابطه ارزش‌ها با رضایت شغلی می‌توان گفت که با توجه به آنچه بیان شد، ارزش‌ها نقشی اساسی در نگرش‌های شغلی کارکنان، به‌خصوص در رضایت شغلی آنان ایفا می‌کنند و شناسایی چگونگی این ارتباط کمک مهمی در درک رفتارهای سازمانی اعضای هیأت علمی خواهد داشت. بررسی پیشینه پژوهش نشان داد که رابطه ارزش‌ها با رضایت شغلی در بین اعضای هیأت علمی دانشگاهها کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بر همین اساس این پژوهش با هدف بررسی روابطه ساده و چندگانه بین ارزش‌های اعضای هیأت علمی با رضایت شغلی و تعیین اولویت ارزش‌های اعضای هیأت علمی به مرحله اجرا در آمد.

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه؛ روش پژوهش همبستگی (در تحلیل رگرسیون، ابعاد ارزش‌ها متغیرهای پیش‌بینی و بعد رضایت شغلی متغیر ملاک بودند) و جامعه آماری اعضای هیأت علمی همه واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی منطقه چهار (استان اصفهان، چهارمحال و بختیاری و یزد) بود. براساس فرمول نمونه‌گیری کوکران (بارتلت، کوتولیک و هیگینز، ۲۰۰۱)، پس از اجرای مقدماتی و به‌دست آوردن واریانس متغیرها، حجم نمونه ۳۲۸ نفر تعیین شد. نمونه مورد نظر براساس نمونه‌گیری طبقه‌ای با رعایت نسبت فراوانی اعضای هیأت علمی هر یک از واحدهای دانشگاه آزاد منطقه چهار به تعداد کل آنها، به‌صورت تصادفی انتخاب گردید. برای در نظر گرفتن افت اعضای نمونه حدود سی درصد بیشتر از تعداد مورد نیاز پرسشنامه توزیع شد. از کل نمونه، ۲۸۳ نفر (۸۶/۳ درصد) به‌صورت تماموقت و ۴۵ نفر (۱۳/۷ درصد) به‌صورت نیمه‌وقت در حال فعالیت بودند. ۸۲ درصد (۶۹ نفر) مرد و ۱۸ درصد (۵۹ نفر) زن بودند. میانگین سنی گروه نمونه پژوهش برابر با ۳۸/۴۵ سال و میانگین سابقه کاری نیز برابر با ۹/۲۶ سال به‌دست آمد.

1. Pololy, Ccorn, Carer, Kunrad, Nayt

3. validity

5. Baylze

7. Job Descriptive Index (JDI)

2. Bbartlet, Kotrliek, Higgins

4. reliability

6. test-re test

یافته‌ها

در جدول ۱، میانگین، انحراف معیار و همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهش ارائه شده است. چنانکه در جدول ۱ مشاهده می‌شود، بیشترین میانگین ارزش‌ها در اعضای هیأت علمی به ترتیب مربوط به ارزش‌های اقتصادی (۴۱/۱۹)، اجتماعی (۴۰/۷۱)، سیاسی (۴۰/۴۲)، نظری (۳۱/۹۲) (۳۹/۴۲)، مذهبی (۳۵) و در نهایت ارزش‌های هنری (۳۱/۹۲) است. یعنی اعضای هیأت علمی اولویت اول خود را ارزش‌های اقتصادی و اولویت‌های بعدی را به ترتیب ارزش‌های اجتماعی، سیاسی، نظری، مذهبی و هنری مشخص کرده‌اند. چنانکه در بخش ضرایب همبستگی ارائه شده در جدول ۱ مشاهده می‌شود؛ رابطه مثبت و معناداری بین ارزش‌های مذهبی با رضایت از دستمزد، رضایت از سرپرست ($P < 0/01$) و رضایت از ترفیع ($P < 0/05$) و همچنین رابطه‌ای منفی و معنادار بین ارزش‌های هنری و رضایت از همکاران ($P < 0/05$) وجود دارد. از طرفی رابطه‌ای منفی و معنادار نیز بین ارزش‌های اقتصادی با رضایت از دستمزد ($P < 0/05$) و رابطه‌ای مثبت نیز بین ارزش‌های سیاسی و رضایت از ماهیت کار وجود دارد ($P < 0/01$). یافته‌ها همچنین حکایت از آن دارند که بجز ارزش‌های مذهبی و هنری که رابطه معناداری با یکدیگر نشان نداده‌اند، سایر ارزش‌ها رابطه‌ای مثبت و معنادار با یکدیگر دارند. در جدول ۲ نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون به شیوه همزمان برای پیش‌بینی هر یک از ابعاد رضایت شغلی از طریق ابعاد ارزش‌ها ارائه شده است.

رضایت از ماهیت کار، رضایت از دستمزد، رضایت از ترفیع، رضایت از سرپرست و رضایت از همکاران ارائه کردند. این مقیاس به عنوان مقیاسی پر کاربرد در ایران و جهان مطرح است، روایی و پایایی آن در خارج (تابر^۱، ۱۹۹۱) و ایران (ارشدی، ۱۳۶۹) به‌طور مکرر مورد مطالعه قرار گرفته است. قربانی (۱۳۸۵) آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های رضایت از ماهیت کار، سرپرست، همکاران، ترفیع، ارتقاء، حقوق و دستمزد را به ترتیب برابر با $0/88$, $0/84$, $0/93$, $0/88$ و $0/83$ گزارش کرده است. در این پژوهش پایایی خرده‌مقیاس‌ها و کل شاخص از طریق آلفای کرونباخ بررسی و به ترتیب برای رضایت از ماهیت کار، رضایت از دستمزد، رضایت از ترفیع، رضایت از سرپرست و رضایت از همکاران برابر با $0/84$, $0/82$, $0/81$, $0/82$ و $0/86$ به‌دست آمد. نمونه پرسش این شاخص به این صورت است؛ «ماهیت شغل من محترمانه ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ غیر محترمانه است».

روش اجرا و تحلیل: پرسشنامه‌ها را دو نفر از افراد آموخته دیده به صورت حضوری به تک‌تک اعضای نمونه تحویل دادند و تعداد زیادی از آنها به سرعت جمع‌آوری شد. اما تعدادی نیز پس از تعیین زمان مشخص و بعد از برگرداندن به صورت حضوری باز پس گرفته شد. حداقل زمان تأخیر چهار روز بود. داده‌ها از طریق محاسبه ضریب همبستگی پرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه^۲ (به صورت همزمان^۳) و از طریق SPSS^{۱۸} مورد تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار و همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرها	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱	ارزش‌های مذهبی	-	۷/۹۴	۳۵										
۲	ارزش‌های هنری	-	-	۹/۸۳	۳۱/۹۲									
۳	ارزش‌های اجتماعی	-	۰/۲۲***	۰/۳۶***	۷/۵۱	۴۰/۷۱								
۴	ارزش‌های اقتصادی	-	۰/۲۲***	۰/۳۹***	-	۰/۱۰*	۸/۵۸	۴۱/۱۹						
۵	ارزش‌های نظری	-	۰/۴۰**	۰/۳۲***	۰/۳۱***	۰/۲۱**	۷/۱۹	۳۹/۴۲						
۶	ارزش‌های سیاسی	-	۰/۴۵***	۰/۴۲***	۰/۴۶***	۰/۳۳***	۷/۴۷	۴۰/۴۲						
۷	رضایت از ماهیت کار	-	-	-	-	-	-	۳۷/۵۷	۸/۰۳	۳۷/۵۷				
۸	رضایت از دستمزد	-	-	-	-	-	-	۱۶/۶۶	۶/۱۰	۱۶/۶۶	۱۶/۶۶			
۹	رضایت از ترفیع	-	۰/۳۹***	-	-	-	-	-	-	۱۸/۵۰	۱۸/۵۰			
۱۰	رضایت از سرپرست	-	۰/۴۹***	۰/۴۰***	-	-	-	-	-	۱۲/۱۰	۳۹/۵۰	۱۲/۱۰	۳۹/۵۰	
۱۱	رضایت از همکاران	-	۰/۵۴***	۰/۲۸***	۰/۳۴***	-	-	-	-	-	۹/۲۰	۳۲/۱۷	۹/۲۰	۳۲/۱۷

* $P < 0/05$ ** $P < 0/01$

جدول ۲- نتایج تحلیل رگرسیون (همزمان) برای پیش‌بینی هر یک از ابعاد رضایت شغلی از طریق ابعاد ارزش‌ها

ردیف	متغیرهای پیش‌بین		رضایت از ماهیت کار		رضایت از دستمزد		رضایت از سرپرست		رضایت از همکاران		رضایت از همکاران	
	R ²	β	R ²	β	R ²	β	R ²	β	R ²	β	R ²	β
	۰/۰۲		۰/۱۵*		۰/۱۳*		۰/۳۰**		۰/۱۴*		ارزش‌های مذهبی	۱
۲	-۰/۱۸**		-۰/۰۱		-۰/۰۴		۰/۱۸**		۰/۰۴		ارزش‌های هنری	
۳	۰/۰۳		۰/۰۶		۰/۰۸		۰/۰۳		-۰/۱۹**		ارزش‌های اجتماعی	
۴	۰/۰۴	۰/۰۴	-۰/۰۷	۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۱۱	-۰/۱۰	۰/۰۷	-۰/۰۷	-۰/۰۷	ارزش‌های اقتصادی	
۵	۰/۰۳		-۰/۰۷		۰/۰۸		-۰/۱۰		۰/۰۱		ارزش‌های نظری	
۶	۰/۱۵*		-۰/۰۹		-۰/۱۱		-۰/۰۶		۰/۱۰		ارزش‌های سیاسی	

*P<0/05 **P<0/01

کردند. تفاوت اصلی این پژوهش با پژوهش‌های مشابه خارجی (اسکالولیک و اسکالولیک، ۲۰۰۹، پولولی و همکاران، ۲۰۰۹، کورهان و همکاران، ۲۰۰۹) این است که ارزش‌های مذهبی براساس آنچه در رهنموهای مذهبی تأکید می‌گردد، باعث احساس رضایت کلی در انجام امور می‌شود. از این منظر با احتمال زیاد وقتی افراد کار تدریس را به عنوان شغلی الهی و محترم، بدون توجه به شرایط بیرونی شغل انتخاب و انجام می‌دهند، بخش اعظمی از رضایت شغلی آنها با گرایش‌ها و ارزش‌های مذهبی پیوند می‌خورد. براساس آنچه ایگلی و چایکن (۱۹۹۳) و رابینز (۱۳۷۷) گفته‌اند، ارزش‌ها با نگرش افراد ارتباط تنگاتنگی دارد. ارزش‌های مذهبی (اولویت پنجم) اعضای هیأت علمی توانسته‌اند، رابطه معناداری با اکثر ابعاد رضایت شغلی (که نوعی نگرش کلی به شغل است، بروک و همکاران، ۱۹۸۸) را نشان دهند.

براساس نظریه نیازها انتظار می‌رفت، ارزش‌های اقتصادی و حتی ارزش‌های اجتماعی، نظری و سیاسی که گرایش بیشتری در اعضای هیأت علمی نسبت به آنها وجود داشت، سهم مهمی از واریانس مرتبط با ابعاد رضایت شغلی را تبیین نمایند (کریستوف، ۱۹۹۶)، اما چنین موضوعی نیز محقق نشد. براساس آنچه در نظریه ارزش لاک مطرح شده نیز انتظار می‌رفت، اهمیت پادشاهی‌های مالی و اقتصادی، نقش آنها در پیش‌بینی رضایت شغلی را افزایش دهد، اما چنین نشد.

على رغم اینکه ارزش‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظری لازمه جدایی ناپذیر شغل برای اعضای هیأت علمی

نتایج ارائه شده در جدول ۲ نشان می‌دهد که از بین ابعاد ارزش‌ها، ارزش‌های مذهبی به صورتی مثبت ($P<0/05$) و ارزش‌های اجتماعی به صورت منفی ($P<0/01$) توانسته‌اند رضایت از ماهیت کار را پیش‌بینی کنند. ارزش‌های مذهبی و ارزش‌های هنری ($P<0/01$) نیز توان پیش‌بینی رضایت از ارزش‌های هنری به صورت منفی ($P<0/05$) در مورد رضایت از همکاران نیز چنانکه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، ارزش‌های هنری به صورت منفی ($P<0/01$) و ارزش‌های نظری به صورت مثبت ($P<0/05$) توان پیش‌بینی آن را داشته‌اند.

بحث

نتایج این پژوهش گویای آن است که ارزش‌های اقتصادی برای اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ۴ دانشگاه آزاد اسلامی در اولویت اول است. پس از آن به ترتیب ارزش‌های اجتماعی، سیاسی، نظری، مذهبی و هنری قرار دارند (جدول ۱). اما در حضور همزمان ۶ بعد ارزش‌ها برای پیش‌بینی ابعاد رضایت شغلی، مشخص شد که از بین همه ارزش‌های موجود ارزش‌های مذهبی توانسته‌اند، رضایت از ماهیت کار، رضایت از دستمزد، رضایت از ترقیع و رضایت از سرپرست را پیش‌بینی نمایند. یافته دیگر آنکه ارزش‌های اجتماعی به صورت منفی رضایت از ماهیت کار و ارزش‌های هنری نیز به صورت منفی رضایت از همکاران را پیش‌بینی

به عنوان‌های مختلف به اعضای هیأت علمی، کمبود امکانات رفاهی و فناوری‌های مورد نیاز، شرایط اجتماعی-اقتصادی نه چندان جالب اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد و وجود رفتارهای نادرست مسؤولان با آنان، ممکن است باعث ایجاد چنین نتیجه‌ای شده باشد، به‌گونه‌ای که این افراد به اندازه کافی به ارزش‌های اجتماعی که در شأن و مقام آنهاست دست نیافتدند. ارتباط منفی رضایت از همکاران با ارزش‌های هنری نیز این نکته را یادآوری می‌کند که ارتباط موجود بین همکاران نیز بدون ظرفت‌های مورد پذیرش از نظر دیدگاه حساس و انسانی هنری است که رضایت از سایر ابعاد را تشدید می‌کند. اما زمانی که ارزش‌های مذهبی مورد توجه قرار می‌گیرند، همه چیز به طرز عجیبی دگرگون می‌شود، به صورتی که رضایتی همه‌جانبه در ابعاد رضایت از ماهیت کار، دستمزد و ترقیع و همچنین رضایت از سرپرست را می‌توان دید که براساس ارزش‌های مذهبی قابل پیش‌بینی بوده‌اند. پیش‌بینی ارزش‌های نظری از رضایت از همکاران نیز نشان می‌دهد، اعضای علاقمند به ارزش‌های نظری توانسته‌اند خود را نسبت به همکارانشان راضی‌تر نگه دارند. به نظر می‌رسد اعضای هیأت علمی که ارزش‌های هنری و مذهبی دارند، موقعیت موجود را بیشتر درک کرده و پذیرفته‌اند.

از بعد پژوهشی پیشنهاد می‌شود که این پژوهش بین دانشگاه‌هایی که وضعیت متفاوت برای اعضای هیأت علمی دارند انجام شود و نتایج آن با نتایج این پژوهش مقایسه شود. در حوزهٔ پیشنهادهای کاربردی نیز با توجه به آنچه گفته شد، به نظر می‌رسد توجه به نیازهای مالی و اجتماعی اعضای هیأت علمی از طرف مسؤولان اهمیت دارد. با توجه به اینکه این افراد نیاز دارند از نظر موقعیت اسکان در سطح مناسبی باشند، این امر با محاسبه مجدد هزینه‌های اعضا و بالا بردن پرداخت‌ها امکان‌پذیر است. از طرفی انتخاب افرادی که ارزش‌های مذهبی بالاتری دارند، به بهبود رضایت شغلی اعضا می‌تعاجملد. همچنین آموزش‌های مذهبی برای افراد نیز به بهبود در نیروی جذب شده کمک می‌کند. این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش‌هایی که از پرسشنامه استفاده می‌کند و روش آنها توصیفی است، محدودیت‌های مربوط به هر دو مورد را دارد. همچنین برای استفاده از نتایج آن در جوامع متفاوت و در زمان‌های متفاوت باید احتیاط شود.

منابع

- آناستازی، آ. (۱۳۶۱). روان‌آزمایی. ترجمه محمدتقی براهنی. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران. (سال انتشار اثر به زبان اصلی در کتاب ترجمه شده نامشخص است).

هستند. آنها به عنوان افرادی که موقعیت شغلی خاصی در جامعه دارند، نیاز شدیدی به ارضای نیازهای سطح بالای خود (مانند نیاز به زیبایی، فهم و دانستن، و خودشکوفایی) دارند، اما براساس یافته‌های حاصل از این پژوهش، هیچ‌یک از ارزش‌ها به خودی خود با ابعاد رضایت شغلی اعضای هیأت علمی ارتباط برقرار نمی‌کنند. برای نمونه چنانکه در بخش یافته‌ها (جدول ۲) مشخص شد، حتی ارزش‌های اجتماعی رابطه‌ای منفی با رضایت از ماهیت کار و ارزش‌های هنری هم رابطه‌ای منفی با رضایت از همکاران نشان دادند. آنچه خود را بیشتر در یافته‌های این پژوهش نشان داد، ارزش‌های مذهبی بود. براساس آنچه معتقدان به نقش فرهنگ ذکر کرده‌اند (اسمیت و شوارتز، ۱۹۹۷) تعیین کننده نهایی رضایت شغلی افراد، فرهنگ جامعه و اعتقادات است. ملاک اساسی ارزش‌های انسانی چه در حالت فردی و چه در حالت جمعی بهره‌برداری از نیروهای مثبت و سازنده برای یک زندگی رو به تکامل است. یعنی هم ارزش‌های مادی و هم ارزش‌های معنوی برای اعضای هیأت علمی مطرح بوده است، اما آنچه ارزشمندتر است و با رضایت شغلی ایشان ارتباط دارد، ارزش‌های مذهبی و معنوی است. معلمی شغلی است که در فرهنگ کشور ایران مقدس شمرده می‌شود و داشتن نگاهی مذهبی به آن توانسته است در اعضای هیأت علمی نگرشی مثبت ایجاد نماید. به بیان دیگر می‌توان گفت هرچند نیازهای اقتصادی، اجتماعی و نظری ارزش بالایی برای این اعضای هیأت علمی دانشگاه داشته‌اند، اما آنچه نگرش مثبت شغلی و رضایت آنها را از اغلب ابعاد رضایت شغلی شان پیش‌بینی می‌کند، ارزش‌های مذهبی آنهاست. بر این اساس لزوم توجه به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظری اعضای هیأت علمی روشن و توجه بیشتر به نیازهای مذهبی آنها اساسی به نظر می‌رسد.

نکته‌ای که باید به صورت دقیق‌تر و جدی‌تر مرد نظر قرار گیرد این است که ارزش‌های اجتماعی به صورتی منفی توان پیش‌بینی رضایت از ماهیت کار را دارند. حال باید دید به چه عمل موفقیت و پایگاه اجتماعی بالای اعضای هیأت علمی که به صورتی منطقی انتظار می‌رفت با رضایت آنان از ماهیت کار رابطه‌ای مثبت داشته باشد، در چنین شرایطی قرار گرفته‌اند؟ شاید این مورد به دلیل دگرگونی و تغییرات حاصل در مفهومی است که سالهای اخیر نسبت به شغل هیأت علمی دانشگاه در کلاس‌ها، گزینش نامناسب دانشجویان، تغییر نقش دانشجویان به عنوان افرادی که پول می‌دهند و توقعات متفاوتی از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی دارند، تفاوت پرداخت‌ها

- Edwards, J.R. & Cable, D.M. (2009). The value of value congruence. *Journal of Applied Psychology*, 94(3), 654-677.
- Feldman, D.C. & Arnold, H.J. (1985). Personality types and career patterns: Some empirical evidence on Holland's model. *Canadian Journal of Administrative Science*, 2(1), 192-210.
- George, J.M. & Jones, G.R. (1996). The experience of work and turnover intentions: Interactive effects of value attainment, job satisfaction, and positive mood. *Journal of Applied Psychology*, 81(3), 318-325.
- Harris, S.G. & Mossholder, K.W. (1996). The affective implications of perceived congruence with culture dimensions during organizational transformation. *Journal of Management*, 22, 527-547.
- Hom, P.W., Caranicas-Walker, F., Prussia, G.E. & Griffeth, R.W. (1992). A meta-analytical structural equations analysis of a model of employee turnover. *Journal of Applied Psychology*, 77(6), 890-909.
- Hulin, C. (1991). Adaptation, persistence, and commitment in organizations. In M.D. Dunnette & L.M. Hough (eds.), *Handbook of industrial and organizational psychology* (Vol 2, pp 445-505). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Judge, T.A. & Cable, D.M. (1997). Applicant personality, organizational culture, and organizational attraction. *Personnel Psychology*, 50, 359-394.
- Kristof, A.L. (1996). Person-organizational fit: An integrative review of its conceptualizations, measurements, and implications. *Personnel Psychology*, 49, 1-49.
- Lee, T.W. & Mitchell, T.R. (1994). An alternative approach: The unfolding model of voluntary employee turnover. *Academy of Management Review*, 19, 51-89.
- Leiter, M.P., Frank, E. & Matheson, T.J. (2009). Demands, values & burnout. *Canadian Family Physician*, 55(12), 1224-1225.
- Mathieu, J.R. & Farr, J.L. (1991). Further evidence for the discriminant validity of organizational commitment, job involvement, and job satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 76, 127-133.
- O'Reilly, C.A., Chatman, J. & Caldwell, D.F. (1991). People and organizational culture: A profile comparison approach to assessing person-organization fit. *Academy of Management Journal*, 34 (3), 487-516.
- Pololi, L.H., Dennis, K., Winn, G.M. & Mitchell, J. (2003). A needs assessment of medical school faculty: Caring for caretakers. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 23, 21-29.
- ارشدی، ن. (۱۳۶۹). طراحی رابطه فشار روانی ناشی از تعارض و ابهام نقش با خشنودی شغلی مدیران و کارمندان با توجه به نقش اثر تعديل کننده استقلال کاری و پیوستگی گروهی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، اهواز: دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- خلیفه، ع. (۱۳۷۸). بررسی روان‌شناسخی تحول ارزش‌ها. ترجمه سیدحسین سیدی. چاپ اول، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی. (سال انتشار اثر به زبان اصلی در کتاب ترجمه شده نامشخص است).
- رابینز، ا.پ. (۱۳۷۷). مدیریت رفتار سازمانی، ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، جلد اول، چاپ اول، تهران: مؤسسه انتشارات وزارت امور خارجه. (سال انتشار اثر به زبان اصلی ۱۹۹۸).
- شریفی، ح. پ. (۱۳۸۳). *اصول روان‌سنجی و روان‌آزمایی*. چاپ نهم، تهران: انتشارات رشد.
- صانعی، پ. (۱۳۵۴). *جامعه‌شناسی ارزش‌ها*. چاپ اول، تهران: نشر و پخش کتاب.
- قربانی، ع. (۱۳۸۵). رابطه رضایت شغلی کارکنان با رضایت شغلی مشتریان بیمه تأمین اجتماعی شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، اصفهان، دانشگاه آزاد اسلامی خوارسگان.
- نوربالا، اع. روشن، ر. فقیهزاده، س. شاکری، ر. و محمد صالحی، ر. (۱۳۸۶). بررسی سلسه مراتب ارزش‌های دانشجویان دانشگاه شاهد طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰، ۲۲، ص ۸۳-۱۰۷.
- Allport, G.W. Vernon, P.E. & Lindzy, G. (1970). *study of values*. New York: Houghton Mifflin.
- Bartlett, J.E., Kotlikoff, J.W. & Higgins, C.C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19 (1), 43-50.
- Boxx, W.R., Odman R.Y. & Dunn, M.G. (1991). Organizational values and value congruency and their impact on satisfaction, commitment ,and cohesion: An empirical examination within the public sector. *Public Personnel Management*, 20(1), 195-205.
- Brooke, P.P., Russell, D.W. & Price, J.L. (1988). Discriminant validation of measures of job satisfaction, job involvement, and organizational commitment. *Journal of Applied Psychology*, 73, 139-145.
- Curhan, J.R., Elfenbein, H.A., & Kilduff, C.J. (2009). Getting off on the right foot subjective value versus economic value in predicting longitudinal job outcomes from job offer negotiations. *Journal of Applied Psychology*, 94, 524-534.
- Eagly, A.H. & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich.

- Pololi, L., Kern, D.E., Carr, P., Conrad P. & Knight, S.H. (2009). The culture of academic medicine: Faculty perception of alignment between individual and institutional values. *Journal of General Internal Medicine*, 24(12), 1289-1295.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Schwartz, S. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19 –45.
- Skaalvik, M.E. & Skaalvik, S. (2011). Teacher job satisfaction and motivation to leave the teaching profession: Relations with school context, feeling of belonging, and emotional exhaustion. *Teaching And Teacher Education*, 27(6), 1029-1038.
- Smith, P.C., Kendall, L.M. & Hulin., C.L. (1969). *The measurement of satisfaction in work and retirement*. Chicago: Rand-McNally.
- Smith, P.B. & Schwartz, S.H. (1997). Values. In J.W, Berry, M.H, Segall & C.Kagitcibasi (eds.), *Hand book of cross-cultural psychology* (Vol 3, pp 77-118). Boston: Allyn & Bacon.
- Spranger, E. (1928). *Types of men: The psychology and ethics of personality*. Translated from German by P.J. Pigors (Halle: Max Niemeyer Verlag, 1928).
- Taber, T.D. (1991). Triangulating job attitudes with interpretive and positivist measurement methods. *Personnel Psychology*, 44, 577-600.
- Verquer, M.L., Beehr, T.A. & Wagner, S.H. (2003). A meta-analysis of relations between person–organization fit and work attitudes. *Journal of Vocational Behavior*, 63(3), 473-489.
- Wright, S.M. & Beasley, B.W. (2004). Motivating factors for academic physicians with departments of medicine. *Mayo Clinic Proceedings*, 79(9), 1145-1150.